

Že l. 1607. se omenja neka cerkvica kot podružnica Velike Nedelje. To bo pač lesena kapelica s kipom sv. Tomaža v Bukevci. Po Janischu je neki postala vikarijat l. 1717, župnija l. 1806.

Tomaževska cerkev - na "Kostanju" - je nastala početkom 18. veka in je bila prvotno lesena. Km leseni ladji so l. 1717. prizidali sedanji prez-biterij, kmalu na to tudi ladjo, ker nad vrati severne kapele je vklesan napis M.S. 1725; obe črki sta najbrž začetnica takratnega velikonedeljskega župnika Miklavža in tomaževskega vikarja Selenigga (Zelenika). Od l. 1719. je stalno bival vikar pri Sv. Tomažu. (Slekovec v kroniki Sv. Tomaža, rokopis v arhivu Zgodovinskega društva v Mariboru.)

M. Ljubša: Zemljepisni razvoj župnijav pražupnijah Ptuj, Velika Nedelja in Radgona.

ČZN. XX. 1925. str. 6.

Tomaž pri Ormožu (St. Thomas)

Župna cerkev, posvečena sv. Tomažu.

Pravilno orientirana cerkev stoji na griču ob južnem obronku vasi v n.v. ca 270 m.

Vizi in literatura: Farna kronika (Matej Slekovec 1899);

Karakteristika: Cerkev je največja stavba enotnega baročnega koncepta s prizidenim prizmatičnim zvonikom. V obrisu tvori podobo križa z nadstropno zakristijo v jugovzhodnem kotu. Gradnja je mešana, ometana. Strehe so opečne, zvonikova piramidasta; cerkev je za svoj čas zelo napredna arhitektura, katero odlikuje tudi izredna pokrajinska lega.

Zunanjščina: Priz, atičen zvonik spremljajo na vogalih lizene, vodoraven pas pa deli v dve neenaki polovici. Talni zidec je pristrešen, venčni pa konkaven.

Stene poživljajo kvadratni in polkrožni maltasti okviri, v katerih se na zahodni fasadi nahajajo tri svetlobne pp linice. Štiri ppk zvenove line imajo profilirane okvire in police. Vhodna veža s cementno ploščo iz leta 1947, je sicer še stara. Pokriva jo kapasti obok. Glavni pp portal ima ušesast profiliran kamnit okvir z originalnimi vratnicami. Cerkev sama predstavlja približno enakokrak (križniški) križ s konkavno posnetimi vogali, katerega zunanjščino obtekata pristrešen talni in konkaven venčni zidec, členi pa vogalna slopa sta arhitektura, povezana z ogredjem ki teče pod venčnim zidcem. Pp okna so v ušesastih okvirih s karnisami, nad njimi so lunete s policami in dekorativnimi čeli. Po ena taka okenska os je v obeh podolžnicah ladje in zapadnicah kapel (s pp vhodoma), medtem ko so na zaključkih kapel in vzhodni polovici cerkve samo lunete. Zakristija ima v pritličju pp, v nadstropju pa lunetasta okna, v južni steni pa pp vhod. Okenske mreže so deloma diagonalne, deloma valovite. Zunanjščina je impozantnega videza in kvalitetno arhitektonsko delo.

Notranjščina: Tlač je črno odnosno rdeče bel, cementen. Na presbiterijevi stopnici je letnica 1843. Zvonice pokriva nizka banja s križnimi sesvodnicama. Zidana pevska empore počiva na dveh toskanskih stebrih in štirih konsolah, nosita pa jo dve plitvi kapi, okrašeni z razgibanima štuk-okviroma. Stopnišče je desno. Empora je podaljšana v prostor ter ima polno ograjo.

Notranjščino oblikuje štiriramen enakokrak prostoren križ z zaobljenimi zaključki. Križiščni kvadrat pokriva kalota, počivajoča na štirih slavalokih. Vsak krak pa obsega po eno travejo banjo, s sesvodnicama in kohalni zaključek, ločen z oprogo. Vsi oboki počivajo na slopasti arhitekturi s popolnim gošastim ogredjem, ki neprekinjeno obteka vso notranjščino, enako kot tudi nekak talni zidec, pristrešenega profila. Obe kape li in presbiterij imajo v kohalnem delu po dve ppk niši. Tako je ta cerkev ena prvih pri nas, ki je urešnila centralno koncepcijo prostornine, v kateri si štiri enakovredne stranske prostorak podreja osrednji s kaloto poudarjeni, kar

se še posebno podčrtuje z enotno stensko členitvijo in neprekinjenih obtekom talnega zidca in ogredja. Vse notranjščino pokrivajo J. Brollove freske iz leta 1894., popravljene od Franca Horvata leta 1924.

Portala vodeča iz presbiterija in desne kapele v zakristijo sta kamenita, pp, ušesasta, z ravno, profilirano preklado. Oratorijska lina je pp in bp. Zakristijo pokrivata dve plitvi banji,, počivajoči na močne m'loku. Kameniti lavabo je členjen, ppk, s polkrožnim bazenom. Oratorij pokriva raven, ome-
tan strop.

V desni (ksaverijeve) kapeli sta vzdana dva nagrobnika, preproste pp oblike. Prvi se glasi: HIC IACET / BARTHOLOMAEUS / LOPARNEK EXI MIUS BENEFAC-
TOR / 1745, drugi pa : JOHAN GORG KECK GESTORBEN D.21 MART A.1749 GEWE-
STER AMBTMAN ZU POLLENSCHAG. Ta nagrobnik je enake oblike toda iz črnega škriplja, medtem ko je prvi marmornat.

Oprava: Prvotni glavni oltar je bil iz leta 1717, kot je potrjeval krono-
gram: S. Thomae Apostolo erigit et VoVet CelVs + ordo. Njegova kvalitetna slika je imela signaturo N.N. Marmoriran in pozlačen je bil z vse ostalo opravo leta 1745. Tabernakelj iz leta 1836 je bil delo J. Goloba iz Graza. Stranska oltarja Jude Tadeja in Franca Ksaverija sta bila iz tretjine sto-
letja. Frančiškov je imel kopijo radmirske slike, delo Karla Laubmana iz leta 1740. Orglje so bile iz 1737., prižnica iz 1745., krstilnik pa je bil l. 1800 prenešen iz Huma pri Ormožu. Oltarji so bili obnovljeni leta 1847. Slike obeh šrc in Marije 7 žalosti so bile delo Franca Nagerja iz 1842., križev pot pa od Franca Nagerja in Edvarda Amana iz leta 1843.

Sedanja opava, to je glavni, slavoletni in oba kapelina oltarja, prižnica, spovednica, krstilnik iz leta 1817, klopi, orglje in križev pot je iz obdobja 1900-1907 in neomešančen. Večinoma je delo podobarja domačina Jakoba Golobiča, živečega v Ljutomeru.

Oprema: Predvsem je omeniti lesen aliančen grb komturja Ovida Starhenberga, ki je do leta 1889 visel na glavnem oltarju, do leta 1904 na orgljah, od tedaj pa na emporini ograji.

V zakristiji stoji omara z začetka 19. stoletja. Paramenti in posodje so bp.

Razen baročnega relikviarija na mlajši nogi, ovalne monštrance iz leta 1787 z bogato rokokojsko ornamentiko (obnovljene 1895) in neobaročnega keliha. Ppk opl slika RZVM, delo A. Krausa iz l. 1869, je bp. V oratoriju je vse bp.

Zvonik: Je bil poškodovan od potresov leta 1775/1799 in 1839 ter je bil tega leta opremljen s stželocevom. V zvoniku se nahaja tabernakelj enega stranskih oltarjev in povprečen adorant iz konca 18. stoletja. Zvon ima napis: Anton Samassa u Lublani me je ulil 1855. Krasijo ga ornamenti ter reliefi Križanega, Ignacija in Marjete.

Podstrešje: Cerkev kaže enotno gradnjo in opečne oboke. Strešna sled na zvoniku dokazuje, da je bila streha prvotno prej položnejša. Kupolni prostor prvotno ni bil obokan ampak samo ravno križ. Oratorijsko podstrešje kaže sled dekorativnega čela nad plesbiterijevim oknom, kar dokazuje, da je nastalo šele leta 1874. Po sledovih, vidnih ob priliki cerkvene obnove, leta 1862., je imela prvotno cerkev v obeh vzhodnih kotih pritlična prizidka.

Resumé: Hrib, na katerem stoji cerkev, se je včasih imenoval Kostanj, Kostanjevje, Khestenperg, Korački vrh (18. stol.). Cerkev se je začela graditi leta 1715., septembra 1717 je bila prva maša, 1719 je nastal vikariat, popa noma gotova pa je bila šele leta 1727. Pri gradnji so sodelovali baron Franc Anton Pethee de Hethes, baron Fran Jožef Muhr in komtur Gvido Starhemberg. Posvečena je leta 1742. Prvotna cerkev je bila enaka sedanji, le da je dobila kaloto nad osrednjim prostorom šele nekoliko kasneje in da je imela dva pritlična vzhodna prizidka, katerih enega so leta 1874 pod drugim drugega pa ~~razširili~~ razširili do sedanje velikosti in ga oratorijsko nadzidali, ter tlakovali s cementnimi ploščami leta 1896. Leta 1843, ko je bila cerkev tlakana, je bila tudi obnovljena. Leta 1894 jo je fresko poslikal Jakob Brello, med leti 1900 in 1907 pa je zamenjala vso svojo opravo s sedanjo, neoromansko.

Okolice: Pokopališče v Koračicah je iz leta 1787. Povečano je bilo leta 1829 in 1900. Sedaj je bp.

Župnišče je nadstropna, 6 x 3 osna stavba, postavljena že leta 1719, predelana leta 1812 in 1872, povečana leta 1840.

Šola, ki je od leta 1780 obstojala v novoizgrajeni možnariji, je bila postavljena leta 1828 kot nadstropno poslopje, ki je bilo povečano leta 1896. Poleg cerkve raste dve veliki lipi.

Konservatorske opombe: Cerkev je v redu vzdrževana.

Registerske opombe: Vzdrževalne stroške krije lastnik spomenika.

Podatki:

Ostalo: Na Lahonščaku je do leta 1791 stala podružnica (velika kapla) sv. Kunigunde, ki je stala že pred letom 1717 blizu ceste Zvab-Desnjak. Iz njenega materiala so zgradili trikotno znamenje v Rakovcu in zidano znamenje na mestu podrté cerkvice leta 1793.

V Ključarovcih (kot Kellendorf omenjenih že l. 1322) je stala velika pristava s kletjo, ki je bila last markovske graščine.

V času Slekovca odnosno Danjaka so bila v župniji sodeča znamenja: v Tomažu iz 1791., Seancih iz 1822, Savcih iz 1845, Rakovcih iz 1791., obnovljeno 1836, ob cesti na Polenšak iz 1826, Hranigovcih iz 1680 in Lahonščaku 1793.

Opombe:

Jože Čark: Zapiski mariborske topografije, 1963(?).

29. julija 1855 so prvič zapeli zvonovi iz Samassove delavnice iz Ljubljane. Novičar iz avstrijskih krajev. Od sv. Tomaža pri Veliki Nedelji na Stajarskem. Poročilo M. Cretni. - Novice 11. avgust 1855, L. XIII, list 64, str. 256.